

О. П. Бабінець,
аспірант кафедри регіональної політики, Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби, Київський національний університет імені Тараса Шевченка
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9546-1333>

DOI: 10.32702/2306-6814.2022.18.104

РОЗВИТОК ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ УРБАНІЗАЦІЇ ТА ЗРОСТАННЯ РОЛІ МІСТ: ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ

O. Babinets,
Postgraduate student of the Department of Regional Policy, Educational and Scientific Institute
of Public Management and Public Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

THE DEVELOPMENT OF PUBLIC MANAGEMENT ON THE CONDITION OF URBANIZATION
AND THE GROWING ROLE OF CITIES: HISTORICAL ASPECTS

Стаття присвячена еволюційному розвитку міст у контексті його впливу на розвиток публічного управління. Встановлено, що в майбутньому більшість населення світу проживатиме в містах, що певним чином вплине на розвиток процесів публічного управління. У статті висвітлено основні віхи історичного розвитку міст у контексті розвитку публічного управління в умовах урбанізації. Виявлено, що перші міста з'явилися 6000 років тому на Близькому Сході та в районі Інду. Встановлено, що стародавні міста характеризуються подібною організацією міського простору та публічного управління ним — "поліс", або "місто-держава", основними ознаками якого були наявність власного адміністративно-управлінського апарату, розвинуті ремесло й торгівля, писемність тощо. Акцентовано увагу на тому, що серед науковців відсутній єдиний підхід до періодизації урбанізаційних процесів у світі. Проаналізовано й узагальнено основні сучасні підходи дослідників до періодизації урбанізаційних процесів. При цьому з'ясовано, що більшість науковців обґрунтовують три основні етапи історичного розвитку міст: доіндустріальне місто, індустріальне місто та постіндустріальне місто. Показано тривалість кожного з цих етапів. Простежено, як виникали, розвивалися й упорядковувалися міста в доіндустріальну епоху, як зростає їх роль та удосконалювалися механізми управління ними в індустріальний період, а також, наскільки трансформувалися міські простори в постіндустріальний період, коли відбувся перехід до стратегічного планування міського розвитку та бурхливими темпами розвивається цифрова інфраструктура. Виокремлено ключові етапи еволюції міст та відповідно до цього охарактеризовано основні історичні типи міст. За результатами аналізу розроблено таблицю з актуалізованою періодизацією урбанізаційних процесів, історичних типів міст та їх основними характеристиками, у тому числі в контексті їх взаємовпливу на розвиток публічного управління. Обґрунтовано необхідність розуміння процесів зростання ролі міст з найдавніших часів до наших днів задля пошуку ефективних механізмів публічного управління в умовах урбанізаційних змін.

The article is devoted to the evolutionary development of cities in the context of its impact on the development of public administration. It has been established that in the future the majority of the world's population will live in cities, it will in some way affect the development of public administration processes. The article highlights the main milestones of the historical development of cities in the context of the development of public management on the condition of urbanization. It has been found that the first cities appeared 6000 years ago in the Middle East and the Indus region. It has been established that ancient cities had a similar organization of urban space and public management of

"polis", or "city-state". The main features of ancient cities were the presence of its own administrative and management apparatus, developed crafts and trade, writing, etc. The attention is focused on the fact that among scientists there is no unified approach to the periodization of urbanization processes in the world. So, the main modern approaches of researchers to the periodization of urbanization processes have been analyzed and summarized. At the same time, it has been found that the many scientists substantiate three main stages of the historical development of cities: pre-industrial city, industrial city and post-industrial city. The duration of each of these stages has been shown. It is traced how cities arose, developed and were organized in the pre-industrial era, how their role increased and their management mechanisms were improved in the industrial period, as well as how urban spaces were transformed in the post-industrial period, when the transition to strategic planning of urban development took place and digital technology was developing at a rapid pace. The key stages of the evolution of cities are singled out and, accordingly, the main historical types of cities are characterized. Based on the results of the analysis, a table was developed with an updated periodization of urbanization processes, historical types of cities and their main characteristics, including in the context of their mutual influence on the development of public administration. The need of understanding the processes of the growth of the role of cities from ancient times to the present day in order to find effective mechanisms of public management in the conditions of urbanization changes is substantiated.

Ключові слова: еволюція міст, періодизація урбанізаційних процесів, доіндустріальне місто, індустріальне місто, постіндустріальне місто, розумне місто, креативне місто, еко-місто.

Key words: evolution of cities, periodization of urbanization processes, pre-industrial city, industrial, post-industrial city, smart city, creative city, eco-city.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Кінець ХХ — початок ХХІ століття можна з певністю назвати епохою урбанізації та бурхливого міського розвитку. Як свідчать результати огляду ООН за 2018 рік "Світові перспективи урбанізації" число міських жителів нашої планети стрімко зросло з 751 млн у 1950 р. до 4,2 млрд. у 2018 р., а у 2050 р. становитиме 6,7 млрд. [1, с. 2]. На цьому акцентує увагу і Я. Верменич, який, зокрема, зазначає, що "на зміну старому світові націй-держав приходить світ великих міст (a world of giant cities)" [2, с. 21]. Отже, у майбутньому більшість населення світу проживатиме в містах, що певним чином вплине на розвиток процесів публічного управління, одним із завдань якого стане забезпечення сталого розвитку територій в умовах зростання ролі міст. Як зазначає Моніка Л. Сміт у книзі "Міста. Перші 6000 років", "сьогодні міста — від Лондона і Нью-Йорка до Йоганнесбурга Мумбая — існують завдяки рішенням, які щодня приймають мільйони людей, свідомо міняючи сільське життя на міське і творячи міста через консенсус думки й дії. Таким чином, ми упадали міста не лише від перших міських жителів запиленого мегаполіса Тель-Брак, а й від усіх містян, що жили за тих часів" [3, с. 231]. З огляду на це для сучасних досліджень і розробок у сфері публічного управління важливим є вивчення еволюції міст та процесів урбанізації в контексті їх взаємовпливу на розвиток процесів публічного управління.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

На історичних аспектах розвитку урбанізаційних процесів акцентують увагу такі вітчизняні й зарубіжні науковці: Г. Бакуліна, Я. Верменич, С. Васюта, Д. Гарві, К. Олександр, Н. Омельченко, М. Сміт, Ю. Стеблець-

ка, А. Турунен та ін. Окремі аспекти урбанізаційних процесів та проблемні питання розвитку публічного управління в контексті забезпечення сталого розвитку міських територій висвітлили у своїх працях низка українських та зарубіжних дослідників: М. Аверкіна, О. Балуєва, А. Буряченко, Дж. Галеуга (G. Halegoua), Й. Гел (J. Gehl), П. Гілен, С. Гречана, В. Засадко, Т. Заставецький, Д. Кілінг, Г. Комарницька, Д. Котенок, С. Леманн (S. Lehmann), Ч. Лендрі (Ch. Landry), К. Мезенцева, Г. Макгренахем (G. McGranahan), О. Оболенський, Р. Реджістер, Р. Роджерс, Б. Рубл, Л. Сергієнко, Р. Флоріда та інші. Більшість дослідників використовують різні підходи щодо періодизації урбанізаційних процесів у світі. Разом із тим, детально не досліджувалися взаємовпливи процесів розвитку публічного управління та урбанізації в історичному аспекті.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Головною метою цієї роботи є актуалізація та уточнення періодизації урбанізаційних процесів у світі в контексті їх взаємовпливу на розвиток публічного управління. Виходячи з поставленої мети, передбачається вирішення таких завдань:

- висвітлити основні віхи історичного розвитку міст у контексті розвитку публічного управління;
- дослідити сучасні підходи науковців до періодизації урбанізаційних процесів у світі;
- проаналізувати історичні типи міст та їх основні характеристики.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Більшість науковців сходиться на думці, що перші міста з'явилися 6000 років тому на Близькому Сході та

в районі Інду. При цьому, як зауважує Я.Верменич, "перші поселення, віддалено схожі на міста, з'явилися понад 9 тис. років тому", серед них — біблійний Єрихон, міський статус якого оспорується багатьма дослідниками [2, с. 16]. Стародавні міста виникали і розвивалися на різних континентах (шумерські номи, давньогрецькі поліси, міста інків та майя), але всі вони характеризуються подібною організацією міського простору та публічного управління ним — "поліс", або "місто-держава", основними ознаками якого були наявність власного адміністративно-управлінського апарату, розвинуті ремесло й торгівля, писемність тощо.

Розвиток процесів урбанізації та публічного управління напряму пов'язаний із суспільним розвитком. У книзі "Третя хвиля" Е.Тофлер (Alvin Toffler) обґрунтовує Хвильову концепцію розвитку суспільства, виокремлюючи такі основні періоди: аграрний, індустріальний та постіндустріальний [4].

З огляду на це Л.Сергієнко запропонувала таку періодизацію урбанізаційних процесів у світі з позицій розвитку міст: доіндустріальне місто (неоліт — друга половина XVIII ст.), індустріальне місто (друга половина XVIII ст. — 1900 рр.), постіндустріальне місто (1900 — 1950 рр.), сучасне місто (1950 — до сьогодні) [5].

Окремі дослідники у сфері урбаністичних студій, зокрема Ю.Стеблецька, виокремлюють три основні етапи історичного розвитку міст: доіндустріальне місто (до IV ст. н. е. — друга половина XVIII ст.), індустріальне місто (друга половина XVIII ст. — сер. XX ст.) та постіндустріальне місто (з 1972 р. до сьогодні). При цьому в межах цих етапів розглядаються такі історичні типи міст: стародавнє (класичне), середньовічне, "ідеальне місто" Ренесансу, індустріальне, місто модернізму та постіндустріальне місто [6, с. 62].

Цікавий аналіз постіндустріального міста надає на прикладі міської агломерації "Великого Лос-Анджелеса" американський науковець Е.Сойя у своїй монографії "Постметрополіс", зазначаючи такі основні характеристики постметрополіса: гнучкість (англ. flexicity), космополізм (англ. cosmopolis), екзополіс (англ. exopolis — місто, повернуте навиворіт) — стирання меж міста та виникнення зовнішнього міста (англ. outer city), нового передмістя (англ. postsuburbia), міста-кордону (англ. edge-city), метрополіарність, фортифікація міста (англ. за Е. Сойя sarceregal archipelagos) — запровадження тотального технологічного нагляду з міркувань безпеки, розвиток так званої бункерної архітектури, віртуалізація (англ. за Е. Сойя simcity) — накладання і співіснування двох реальностей: фізичного міста і кіберпростору (мобільні додатки, електронне урядування міста, стратегія smart-city) [7].

У контексті сучасного міста можна виокремити тип "розумного міста", концепцію якого обґрунтувала Джермен Галеуга у книзі "Розумні міста", зазначивши при цьому, що "у 2000-х термін "розумне місто" починає означати не тільки й не стільки переведення міста чи певних видів міської діяльності в онлайн, а передусім інтеграцію інформаційних технологій у фізичне міське середовище [8, с. 27].

Основними завданнями публічного управління розумних міст є створення цифрової інфраструктури, хостингів відкритих даних та загальної комп'ютеризованості задля покращення якості життя населення. Відомий урбаніст Ентоні Таунсенд у передмові до своєї книги "Розумні міста. Великі дані, громадянські хакери і пошуки нової утопії" зазначає: "Розумні міста — території, де інформаційними технологіями користуються для вирішення проблем" [9].

Таким чином, сучасні стратегії розвитку розумних міст мають на меті ефективно і швидко задоволення потреб населення шляхом впровадження інформаційно-комп'ютерних технологій, роботизації сфери послуг, масивів цифрової інформації тощо.

Якщо говорити про типи сучасних міст, то варто звернути увагу на "креативні міста", концепцію яких ще наприкінці 1980-х обґрунтував британський учений Чарльз Лендрі, який, зокрема, зауважив, що "мета програми креативних міст — зробити їх людиноцентричними з відповідними правами й обов'язками" [10, с. 223]. На думку Ч. Лендрі, "поняття креативного міського простору об'єднує триаду: креативність, культура та дослідження питань міської трансформації" [10, с. 13]. У контексті забезпечення ефективного розвитку публічного управління в креативних містах науковець акцентує увагу на важливості громадської креативності, зазначаючи при цьому, що "громадська креативність" — це здатність посадових осіб та бізнесів, великих та малих, або громадських організацій всім разом згенерувати потік можливостей задля покращення міського життя" [10, с. 17].

Досвід Великої Британії та низки країн Європейського Союзу засвідчив такі типи стратегій розвитку та завдань, які постають перед публічним управлінням креативних міст: увага до культурної та історичної спадщини; економічний розвиток, інновації та місцева конкуренція; соціальна інтеграція; фокус на індустрію культури і творчості.

Питання подальшого розвитку креативних міст та пошуку ефективних механізмів публічного управління ними постійно перебуває на порядку денному ООН та Європейського Союзу. При цьому впровадження креативних стратегій розвитку міст відбувається в ході реалізації низки міжнародних проєктів: "Креативні Міста", "Європейська культурна столиця", "Мережа Креативних Міст ЮНЕСКО" тощо. Наприклад, щорічно визначаються міста, які мають передовий досвід у розвитку галузей декоративно-прикладного мистецтва, дизайну, гастрономії, кіномистецтва, літератури, медіа мистецтв та музики, та включаються до "Мережі Креативних Міст ЮНЕСКО". Включення до Мережі креативних міст надає містам іміджеві й репутаційні переваги, а також створює можливості для спільних проєктів, обміну кращими практиками, залученню міжнародної фінансової допомоги.

Наприкінці XX — на початку XXI ст. більшість сфер людського життя охопив глобальний екологічний рух, який згодом втілюється у концепцію еко-міста в контексті збалансованого розвитку міських просторів. В основі зазначеної концепції — будівництво економіки на основі відновлювальних джерел енергії та повного забезпечення міського середовища власними ресурсами розвитку.

Представники австралійської екологічної організації Urban Ecology vision виділяють кілька критеріїв, характерних для еко-міст:

— використання місцевих відновлювальних джерел енергії;

Таблиця 1. Історичні типи міст та їх основні характеристики

Тип міста		Основні характеристики
Доіндустріальне місто (IV-II тис. до н.е. – друга пол. XVIII ст.)	Стародавнє місто (IV-II тис. до н.е. – IV ст. н.е.)	Антична Греція (поліси з центром-метрополісом): багато громадських будівель, укріплений акрополь, де розміщувався палац царя, під акрополем – місто із власним центром і площею (агорою). Стародавній Рим: нові види міських споруд (форуми, амфітеатри, мости, акведуки), потужні водопроводи, грандіозний комплекс громадських будівель, у публічному управлінні – система римських законів «Бревіарій Аларіха», «Римський мир», надання права на самоврядування – муніципії (лат. municipia) окремим містам, правила архітектурного планування великих міст (кожне місто мало: форум – площу з обов'язковим набором публічних споруд, базилік, храмів; систему вулиць з житловими будинками, крамницями, конторами, місцями видовища, складами; складну систему інженерних споруд і комунікацій: водогін та каналізацію, мости, дороги, віадуки, акведуки, дренажні системи).
	Середньовічне місто (V – VIII ст.)	Головні фокуси влади в середньовічному місті – замок, собор, ратуша. Поділ праці – відділення ремесла від сільського господарства, цехи.
	Ідеальне місто Ренесансу (XIII-XVII ст.)	Містобудівна ідея Ренесансного урбанізму (італійські архітектори Філарете, Леон-Баттіста Альберті, Франческо ді Джорджо ді Мартіні, Вінченцо Скамоцці). Приклади: м.П'єнца в італійській Тоскані (посадно всі головні споруди міста: палац Пікколоміні, собор і мерію); італійське місто-фортеця Пальма Нуова (форма 9-кутної зірки), м.Жовква в Україні (у формі зірки). Ексклюзивний статус ядра міста (будинки еліти – в центральному ядрі, нижчі класи – на периферії).
Індустріальне місто (XIX – XX ст.)	Індустріальне місто	1) місто як «базова одиниця» розселення; 2) мобільність (актуальними стали питання транспорту та організації руху транспорту і пішоходів у місті); 3)цілеспрямована руйнація збудованого середовища міста, руйнація меж міста та знищення його «образу». Безпрецедентна урбанізація і неконтрольоване розростання міст. Формування житлових районів за статусним становищем та приміських зон. Перетворення вулиці на осередок публічного простору. Публічне управління містом набуває особливої актуальності.
	Місто модернізму (поч. XX ст.)	Ідея ефективного розселення (доступність масового житла, функціональне зонування території міста, забезпечення транспортного сполучення, обслуговування, відпочинку, освіти, охорони здоров'я, ефективне управління і планування (адміністративний поділ, розробка генеральних планів, створення відповідних інституцій, втручання уряду в політику масового будівництва дешевого житла). Нові моделі розвитку міст: Тоні Гарньє «Промислове місто», Ле Корбюзьє «Променисте місто».
Постіндустріальне місто (кінець XX ст.)	Постіндустріальне місто (з 16.05.1972 р.)	Перехід до стратегічного планування розвитку міста та регіонального планування. Постметрополіс як нова «гео-форма» постіндустріального міста. Розвиток глобальних міст.
Сучасне місто (кінець XX – поч. XXI ст.)	Розумне місто (з 1996 р.)	Практичне застосування інтернету речей, хмарних обчислень та інтеграції великих даних у повсякдення. Розвиток цифрової інфраструктури.
	Креативне місто (кінець XX ст. – поч. XXI ст.)	Культурні ресурси – ключ до творення креативного міста. Як зазначають урбаністи, ідеальний містом 2019 р. для розвитку креативної економіки мало б стати поєднання Парижа (креативні робочі місця), Будапешта (робочі місця в нових секторах креативної економіки) й Ейндховена (інтелектуальна власність і патенти).
	Еко-місто (кінець XX ст. – поч. XXI ст.)	Еко-міста – це поселення, основні складові яких функціонують як єдиний живий організм. Для створення комфортного міського середовища використовуються захисні властивості рельєфу, виконуються озеленення усіх поверхонь будинків та благоустрій прилеглої території, створюються еко-поліси (наприклад, «Еко-сіті» у Китаї, «Місто під куполом» (Дубай) в Об'єднаних Арабських Еміратах, «Місто сонця» (Цесіс) у Латвії та ін.).

— обов'язкове включення природних екосистем, де б могли рости дикорослі рослини та жити дикі тварини, при плануванні міста;

— використання рослинності для стабілізації температури і вологості міста;

— створення середовища для покращення соціальних зв'язків мешканців;

— підтримка інновацій та культури, що допоможе людям втілювати творчий потенціал, а також покращувати життя за допомогою інноваційних технологій [11].

Прикладами сучасних еко-міст, або еко-полісів, є Dubai Sustainable City (ОАЕ), Масдар (ОАЕ), автономне місто-сателіт Great-city біля Ченжу (Китай), розумне

місто Сонгдо (Південна Корея), Аустенборг (Мальме, Швеція), котеджне поселення Амацциемс (поблизу міста Цесіс, Латвія), Фрайбург (Німеччина), Sustainable Habitat 2020 (Китай, так звана "активна шкіра", тобто здатність стін абсорбувати воду, повітря, сонце), PlanIT Valley (Португалія), "Зелений поплавок" (Японія) та ін.

Нині на необхідності збалансованого розвитку міст наголошують не тільки науковці, а й уряди країн, органи місцевого самоврядування та муніципалітети великих міст. Серед спільних рис еко-міст можна виокремити такі: вироблення "чистої енергії"; раціональне використання ресурсів; розвиток так званого "екологічного транспорту". (електротранспорту, велосипедного транс-

порту) та громадського транспорту; збереження й забудова парків та зелених зон; екологічна освіта і промощія збалансованого природокористування та стилю життя, побудови нових будинків за стандартами "пасивного будівництва та переобладнання будинків на енергоощадні.

Проаналізувавши й узагальнивши основні підходи до періодизації урбанізаційних процесів пропонується актуалізувати зазначену періодизацію з урахуванням сучасних процесів розвитку міст. Уточнену періодизацію урбанізаційних процесів історичних типів міст та їх основні характеристики, у тому числі в контексті їх взаємодії на розвиток публічного управління, подано у таблиці 1.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У ході актуалізації періодизації урбанізаційних процесів у світі висвітлено основні віхи історичного розвитку міст від найдавніших часів до сьогодення у контексті розвитку публічного управління. Крім того, проаналізовано сучасні підходи науковців до періодизації урбанізаційних процесів у світі. У результаті аналізу історичних типів міст та їх основних характеристик актуалізовано й уточнено періодизацію урбанізаційних процесів у світі, у тому числі в контексті їх взаємодії на розвиток публічного управління, з урахуванням сучасних процесів розвитку міст. При цьому запропоновано власну періодизацію.

Разом із тим, у ході дослідження історичних аспектів урбанізаційних процесів простежено, як виникали, розвивалися й упорядковувалися міста в доіндустріальну епоху, як зростає їх роль та удосконалювалися механізми управління ними в індустріальний період, а також, наскільки трансформувалися міські простори в постіндустріальний та сучасний періоди, коли відбувся різкий перехід до стратегічного планування міського розвитку та бурхливими темпами розвивається цифрова інфраструктура, креативні індустрії, а ідеї екологізації міст набувають усе більшої актуальності й поширення.

Перспективи подальших досліджень можуть стосуватися пошуку ефективних механізмів публічного управління в умовах урбанізаційних змін, у тому числі в контексті подальшого розвитку розумних міст, креативних міст та еко-міст.

Література:

1. World Urbanization Prospects: The 2018 Revision Key Facts. United Nations, Department of Economic and Social Affairs: [website]. URL: <https://population.un.org/wup/Publications/Files/WUP2018-Key-Facts.pdf> (дата звернення: 05.09.2022).
2. Верменич Я.В. Історична урбаністика в Україні: теорія містознавства і методика літочислення. К.: Інститут історії України НАН України, 2011. 306 с.
3. Сміт М. Міста: Перші 6000 років: Пер. з англ. Наталії Ференс: Київ: КМ-Букс, 2020. 272 с.
4. Тоффлер Е. Третя хвиля: Перекл. Андрій Євса, за редакцією Віктора Шовкуна. Київ: Видавничий дім "Всесвіт", 2000. 480 с.
5. Сергієнко Л. В., Новосьолов І. В. Розвиток публічного управління у контексті урбанізаційних змін. Державне управління: удосконалення та розвиток.

2020. № 1. — URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1555> (дата звернення: 20.09.2022). DOI: 10.32702/2307-2156-2020.1.34

6. Стеблецька Ю. Стадії еволюції просторового розвитку міста. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: Географія. 2016. № 2 (65). С. 61—66.

7. Соїя Э. Постметрополис: Критические исследования городов и регионов. 2003. URL: <http://www.ruthenia.ru/logos/number/40/09.pdf> (дата звернення: 20.09.2022).

8. Джермен Галегуа. Розумні міста: Пер. з англ. О. Стукало: Київ: ArtHuss, 2021. 192 с.

9. Anthony M. Townsend. Smart Cities: Big Data, Civic Hackers, and the Quest for a New Utopia. New York | London: W. W. Norton & Company, 2013. 384 p.

10. Лендрі Ч. Креативне містотворення: його сила і можливості: Пер. з англ. А. Діамант: Харків: Фоліо, 2020. 252 с.

11. Urban ecology Australia: URL: <https://www.urbanecology.org.au/eco-cities/> (дата звернення: 20.09.2022).

References:

1. United Nations, Department of Economic and Social Affairs (2018), "World Urbanization Prospects: The 2018 Revision Key Facts", available at: <https://population.un.org/wup/Publications/Files/WUP2018-Key-Facts.pdf> (Accessed 05 Sept 2022).

2. Vermenych, Ja. V. (2011), *Istorychna urbanistyka v Ukraini: teoriia mistoznavstva i metodyka litchislennia* [Historical urbanism in Ukraine: the theory of urban studies and the method of chronology], Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

3. Smith, M. (2020), *Pershi 6000 rokiv* [Cities: The First 6,000 Years], KM-Books, Kyiv, Ukraine.

4. Toffler, A. (2000), *Tretia khvylya* [The Third Wave], Vydavnychiy dim "Vsesvit", Kyiv, Ukraine.

5. Serhiienko, L. V. and Novosiolov, I.V. (2020), "The development of public management in the context of urbanization changes", *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, vol. 1, available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1555> (Accessed 20 Sept 2022). DOI: 10.32702/2307-2156-2020.1.34

6. Stebletska, Ju. (2016), "The stages of the evolution of spatial development of the city". *Visnyk Kyivskogo Natsionalnogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka, Geografiia*, vol. 2 (65), pp. 61—66.

7. Soja, E. (2003), "Postmetropolis. Critical Studies of Cities and Regions", available at: <http://www.ruthenia.ru/logos/number/40/09.pdf> (Accessed 20 Sept 2022).

8. Halegoua, G. (2021), *Rozumni mista* [Smart Cities], ArtHuss, Kyiv, Ukraine.

9. Townsend, A. (2013), *Smart Cities. Big Data, Civic Hackers, and the Quest for a New Utopia*, W. W. Norton & Company, New York, USA | London, Great Britain.

10. Landry, Ch. (2020), *Kreatyvne mistotvorennia: joho syla i mozhlyvosti* [Creative Citymaking: Its Power & Potential], Folio, Kharkiv, Ukraine.

11. Urban ecology Australia (2022), available at: <https://www.urbanecology.org.au/eco-cities/> (Accessed 20 Sept 2022).

Стаття надійшла до редакції 23.09.2022 р.